

Novi ljudi Nova generacija

NASLOVNICA

KULTURA

DRUŠTVO

MAGAZIN

KOLUMNNE

HR SVIJET TV

DEUTSCH

IMPRESSUM

MARKETING

MILAN GRKOVIĆ | BENJAMIN TOLIĆ | ILIJA ZOVKO | MILJENKO STOJIĆ | MIŠO RELOTA | DOMAGOJ ANTE PETRIĆ | NOVE MLADE SNAGE
GOST KOLUMNNE | THOR EINAR LEICHHARDT | DAMIR PEŠORDA | VALERIJE VRČEK & LIDIJA GAJSKI | MARKO MATIĆ | GORAN MAJIĆ | IVICA URSIĆ
MATE KOVAČEVIĆ | VLADO ČUTURA | MILE PRPA | IVAN UGRIN | **ŽELJKO PRIMORAC**

YOU ARE HERE: [KOLUMNNE](#) » [ŽELJKO PRIMORAC](#) » [ŽELJKO PRIMORAC: IDEOLOŠKA PODLOGA MASOVNIH UBOJSTAVA HRVATA U DALMACIJI I ZAPADNOJ HERCEGOVINI ZA VRIJEME I NAKON DRUGOG SVJETSKOG RATA](#)

Željko Primorac: Ideološka podloga masovnih ubojstava Hrvata u Dalmaciji i zapadnoj Hercegovini za vrijeme i nakon Drugog svjetskog rata

PONEDJELJAK, 29 RUJAN 2014 12:44

Prostor Dalmacije, napose Dalmatinske zagore i zapadne Hercegovine u turbulentne dane Drugog svjetskog rata ulazi kao nacionalno homogen hrvatski prostor sa zanemarivim postotkom nacionalnih manjina. Radi se o jednom od najhomogenijih hrvatskih prostora uopće. Dominantna politička snaga na ovim prostorima je HSS i dr. Vlatko Maček koji dobivaju preko 80 posto sveukupnih glasova. Iz predratne slike ovih prostor ništa, ama baš ništa ne da naslutiti kako će se samo nekoliko godina poslije na ovom prostoru dogoditi najsvirepiji zločini kakve ljudski um ne može pojmiti. Dok se život u Dalmaciji, Dalmatinskoj zagori i zapadnoj Hercegovini odvijao svojim uobičajnim tokom pojedinci su ipak sanjali novi sustav i teror kao sredstvo stvaranja novog sustava i poretka.

Na području Dalmacije i zapadne Hercegovine u međuratnom razdoblju djeluju ćelije Komunističke partije, ali njihova djelatnost svedena je na siromašan agitatorski angažman te poneku sitnu sabotažu. Pa ipak, iako ne tako brojne i sa zanemarivim političkim utjecajem među narodom, ćelije Komunističke partije na ovom prostoru ne miruje i vrše opsežne pripreme za ono što tek treba doći-vrijeme terora i revolucije proletarijata.

Mr. Milivoj Franić pokušavajući pronaći odgovor zbog čega su se dogodili tako brutalni zločini na području Vrgorca pokušao je istražiti rad ćelije Komunističke partije u Vrgorcu neposredno pred Drugi svjetski rat.

„Važno je, ako ne možda i najsudbonosnije istražiti način i dubinu indoktrinacije članova komunističke partije s ideologijom komunizma i boljševizma koji se podučavaju i pripremaju za brutalni obračun s neistomišljenicima i protivnicima bez sudskih postupaka i metoda trule demokracije. To je specifična škola, poduka, koje su vrgoski komunisti po svemu izgleda brzo usvojili, a koje su im prenosili stariji, iskusniji, članovi Partije te tumačili liniju partije. Vrgorski komunist su pred II. svj. rat u ilegali, kako piše Boško Raos 1983., „...na sastancima diskutiraju o političkoj situaciji i ideološkim pitanjima. Čitaju i o pročitanom raspravljaju, čita se Proleter, Srp i čekić, dijalektički materijalizam, Imperijalizam kao posljednji stadij kapitalizma, Porijeklo porodice, privatnog vlasništva i države, Mati, Gvozdena peta, Dinamit, Kako se kalio čelik i niz drugih dijela Marxa, Engelsa, Lenjina, Gorkog, Zole i Dostojevskog“ (GVK, br. XVI.,listopad 2010).

Pritom se idealizira Oktobarska revolucija, Lenjin i Staljin. Naučava se da su komunisti ljudi posebnog kova, oni se svakodnevno izgrađuju, uče. Rusija je centar za provedbu planetarne revolucije odakle stižu instrukcije. Ukratko, ne gubi se vrijeme. Vrše se opsežne ideološke pripreme manjih i većih grupa koje će poslije indoktrinaciju prenijeti u vojne jedinice putem političkih komesara i ideologa. Iako je mir, navedene grupe se potho

NAJNOVIJE NA PORTALU >>

- Maja Runje: Hrvatske kulturne i znanstvene elite u društvu u maršalom Titom
- Referendum - zašto sam PROTIV
- Mnogo toga je trulo u zemlji Hrvatskoj, od vrha vlasti do gospodarstva!
- Mustafa Čandić: Fahrudin Radončić bio suradnik KOS-a JNA vođen pod pseudonimom Ščepe
- Željko Primorac: Ideološka podloga masovnih ubojstava Hrvata u Dalmaciji i zapadnoj Hercegovini za vrijeme i nakon Drugog svjetskog rata
- Glasnović: Branitelji su osjetili novi vjetar u HDZ-u, više nismo orkestar bez dirigenta! (video)
- Ruža Tomašić: Milanovićev put u SAD bit će još jedan fijasko
- Josip Jović: Referendum s previše otvorenih pitanja i zaboravljenom dijasporom
- Čović: Hvala HDZ-u i Tomislavu Karamarku na 'vjetru u leđa' koji nam daju
- Održan VI. Simpozij 'Stopama pobijenih'
- Marin Čilić u drugom kolu ATP turnira u Pekingu
- Mladen Lojkić: Iskonska slika masonerije (IV. dio)
- Vedran Ćorluka sa dva zgoditka junak u pobjedi moskovskog Lokomotiva
- Rudi Tomić: Ujedinjenje vjerskih zajednica u svijetu?

0

pripremaju za krvavi pir. Već tada se snimaju ideološki protivnici, koji, po njima, stoje na putu revoluciji.

Vrgorac je u ovom radu odabran kao ogledni primjer iz nekoliko razloga. Granično je područje Dalmacije i zapadne Hercegovine, na rubu je biokovskog masiva kao važnog partizanskog uporišta, bio je to prvi grad koji su partizani zauzeli u Dalmaciji, ali i ono najvažnije za ovaj rad-bio je to prvi grad u kojem su partizani pokazali obrazac djelovanja nad svim političkim neistomišljenicima i, po njihovu mišljenju, protivnicima revolucije. To je nažalost rezultiralo pokoljem nedužnih stanovnika Vrgorca 15. lipnja 1942. kao što će rezultirati i pokoljem nedužnih civila odvedenih iz tamnice u Ljubuškom, među kojima i brojnih franjevac, koncem siječnja 1945.

Nakon potpune ideološke pripreme, odnosno pranja mozga, čekao se samo pogodan poremećaj na svjetskoj ili domaćoj sceni pa da otpočne ono što su oni zvali-revolucija. A poremećaj je stigao u vidu Drugog svjetskog rata.

Iako ništa nije moglo nagovijestiti kako će se u Vrgorcu 15. lipnja 1942. dogoditi masakr razmjera kakvih se dogodio, ipak se, prema postupcima partizana po okolnim selima moglo zaključiti kako se sprema nešto veće. Naime, mjesecima prije masakra u Vrgorcu partizani su po okolnim selima napadali, otimali i ubijali svakog onog za koga su, prema njihovom sudu, utvrdili da je protivnik revolucije i „narodne vlasti“. U izjavi koju je Bogdan Viskiće dao OK KP u Makarskoj, 14. rujna 1942., stoji:

„...Više puta bi dolazilo do prepirke s ostalim članovima komande, zbog likvidacije špijuna. Dovoljno je bilo da neki drug s terena o nekom rekne da je špijun pa da se pošalje patrola i likvidira ga.....U tome se naročito isticao naš IV. vod kasnije IV. četa, koja inače nije vršila nikakvih akcija osim takovih...“

Ova izjava Bogdana Viskiće, partizanskog dužnosnika, potvrđuje kako su već u najranijoj fazi u partizanskom pokretu postojale specijalne jedinice za egzekucije. One nisu sudjelovale u drugim borbama, već su se bavile isključivo likvidacijama prema napatku i popisima partije. Uskoro će i Vrgorčani osjetiti na svojoj koži učinkovitost ove čete.

Kao što smo već napomenuli u ovom radu, Vrgorac je bio prvi grad u Dalmaciji, kojeg su partizanske jedinice zauzele. Malobrojnu žandamerijsko-domobranksu posadu u brzom naletu, u jutarnjim satima 15. lipnja 1942., lako je svladalo čak 600 partizana. Napad na Vrgorac je, u skladu sa ranijim partijskom savjetovanjem na Dinari, trebao dati zamah partizanskom pokretu u ovom dijelu Hrvatske. Međutim, partizani su u Vrgorac ušli i sa ranije pripremljenim popisom „narodnih neprijatelja“, „špijuna“ i „suradnika okupatora“. Svi oni koje je partija još prije rata odredila kao smetnju osvajanju vlasti našli su se na krvavom popisu. Koliko je duboka bila indoktrinacija boljševičkom ideologijom partizana koji su počinili masakr dovoljno govori podatak da su strijeljali i neke pripadnike vlastite obitelji. Partija, Lenkin i Staljin, je iznad svega, iznad obitelji. Uхваćeno je i strijeljano 33 ljudi, jedan je preživio, a ostali su zatrpani u masovnoj grobnici na vrgorskom groblju. Većina strijeljanih bili su civili, ali što je vrlo interesantno bili su to ugledniji i bogatiji građani Vrgorca, ljudi čiji se glas sluša u narodu. Partija je očito procijenila kako ti glasovi neće biti u njenu korist nakon okončanja rata pa je na vrijeme odlučila ukloniti prijetnju apsolutnoj vlasti. Međutim, i u takvim okolnostima apsolutnog ludila postojali su glasovi razuma, ljudi iz kojih ni pranje mozga i indoktrinacija nisu uspjeli istjerati čovjeka. Jedan partizan se, iako bezuspješno, usprotivio strijeljanju svojih do jučerašnjih sugrađana i susjeda. Biti će to njegov najveći zločin koji će ga, tvrde upućeni, poslije rata stajati zatočeništva na Golom otoku, a i sumnjive smrti s prozora splitske bolnice. Stanko Borovac, predratni komunist i idealist, ovako je u izjavi Kotarskoj KP u Metkoviću od 6. lipnja 1946. opisao svoju kalvariju nakon što se usprotivio suludom pokolju u Vrgorcu:

„Što su ovi više gnjavili to sam ja više reagirao i očajavao, ali uza sve to izvršava njihova i ako nekada slijepa narednja. U njih su činovi i mogu sve. Osim ovoga svega nabrojenoga, nakon što sam ja pričao da nije dobro učinjeno što je ubijeno onoliko u Vrgorcu i da ja ne bi mogao onako slijepo ubijati, a da ne bi ispita i ustanovio da su to stvarni krivci da pi podigli moju „revolucionarnost“ dali su mi streljati dva starca od oko 75 god. bili su iz Raščana, plus toga mora sam ih kod sve vojske baciti u jamu sam, ja jednoga, a jednoga neki drug iz Gradca, koji je bio čak abnormalan...“

Vidjeli smo kako je u prvoj fazi razvoja komunističkog pokreta glavni pokretač komunističkih zločina bila boljševička ideologija i misao o klasnom ratu te revoluciji koja će stvoriti novi svjetski poredak. Međutim, u kasnijoj fazi rata uz boljševičku ideologiju glavni žig zločinima nad Hrvatima u Dalmaciji i zapadnoj Hercegovini dati će velikosrpska ideologija koja sve snažnije dolazi do izražaja u partizanskom pokretu na ovom području kroz zapovjedni kadar.

Jedan od važnijih organizatora partizanskog pokreta na biokovskom području bio je Danijel Dane Vilović nećak Đure Vilovića, jednog od najbližih suradnika Draže Mihailovića s kojim je i osuđen u Beogradu 1946. Vilović je član KPJ od 1939. u partizane je stupio 27. siječnja 1942. i to u makarski partizanski odred pod vodstvom Nike Glavine. Isti taj Glavina sa skupinom suradnika samo tri mjeseca ranije bio je u istočnoj Hercegovini. U to vrijeme na snazi je bio četničko-partizanski sporazum potpisan 1. listopada 1941. Nema sumnje kako je iskustvo iz istočne Hercegovine bilo „dragocjeno“ za nadogradnju boljševičke

ideologije, ovaj put sa elementima velikosrpske i četničke misli. Dok Danijel Vilović priprema partizanski ustanak na Biokovu, njegov stric, Đuro Vilović, boravi u Splitu, smješten u četničkom štabu koji je bio pod talijanskom zaštitom.

Dobro je poznato kako je i boljševička i velikosrpska ideologija kao glavnu prepreku potpunom pokoravanju Hrvata vidjela Katoličku crkvu. Upravo je Crkva, čuvar nacionalne posebnosti, pisma, jezika i kulture bila najveći tm u oku ovih dviju zločinačkih ideologija. Vladimir Bakarić je 6. veljače 1945 na savjetovanju političkih komesara KPH za Dalmaciju svećenike proglasio neprijateljima narodnog jedinstva i onima koji su odgojili sve ono što je „ustaško i nezdravo u narodu“. Nakon ovakvog, ustvari otvorenog poziva na ubojstva i progon, trebali se onda čuditi nad onim što se događalo ranije i kasnije sa svećenicima i franjevcima diljem Dalmacije, Hercegovine, Bosne i općenito Hrvatske.

Svaki upad partizanskih jedinica na neko područje pod kontrolom vlasti NDH u pravilu je značio, osim privremenog zauzimanja teritorija, pljačku, ubojstva nepoćudnih stanovnika te odvođenje, u povlačenju, svih onih koje nisu stigli likvidirati i ispitati. A ispitivanja su vršena kako bi se došlo do „potvrde“ o kolaboraciji osoba koje su već označene kao prijetnja partizanskoj vlasti. Naime, već prije upada na neko područje partizani su imali složen popis osoba koje će uhvatiti i likvidirati. Dr. Josip Jurčević tvrdi kako su prije ulaska u Zagreb partizanske jedinice imale popis za odvođenje osoba iz svakog ulaza u gradu. Te osobe, označene kao narodni neprijatelji, poslije su završile u masovnim grobnicama u okolici Zagreba. Kao i u slučaju Zagreba partizanske jedinice imale su složen popis „narodnih neprijatelja“ i prilikom osvajanja Ljubuškog i povlačenja pred ustaško-njemačkom operacijom „Bura“. 40-tak civila, među kojima, i franjevci sa područja zapadne Hercegovine odvedeni su prema Vrgorcu gdje su i strijeljani koncem siječnja 1945. na Novom groblju u Vrgorcu. Kako bi se prikupile informacije o ostalim „narodnim neprijateljima“ iz ove skupine izdvojen je fra Maksimilijan Jurčić i još nekoliko civila koji su poslije ispitivanja i mučenja strijeljani i pokopani uz cestu Vrgorac-Kotezi. Prilikom utvrđivanja okolnosti i ideološke podloge ubojstava na Širokom Brijegu, Ljubuškom i Vrgorcu svakako treba uzeti u obzir i nacionalnost zapovjednog kadra partizanskih jedinica na ovom području.

Željko Primorac

Vezani članci:

[>>Održan VI. Simpozij 'Stopama pobijenih'](#)

in Share

Like 5

Share

Tweet 0